

Левіафан, або Найкращий з усіх світів. Озерний пейзаж із Покахонтас. Тіна, або Про безсмертя. Гьоте та один із його поціновувачів

КУПИТИ

Арно Шмідт (1914 - 1979) - німецький письменник, перекладач, інтелектуал-аутсайдер. Під час Другої світової Шмідт у складі Вермахту служив у Норвегії, після британського полону працював при поліцейській школі, майже все життя страждав від тяжких злиднів. Свою першу книжку оповідань «Левіафан» опублікував 1949 року, 1995 року на нього було подано позов за розповсюдження порнографії та блюзнірство в оповіданні «Озерний пейзаж із Покахонтас». Продовжувач традиції німецького експресіонізму, радикальний антимілітарист, анти- клерикал, поборник розкутого розуму і мистецької свободи, Арно Шмідт визначив власний напрямок розвитку німецької літератури. Його останній роман «Сон Цеттеля» (1970) став інтелектуальним бестселером. Ранні оповідання Арно Шмідта написані в експресіоністсько-джазовій манері. Це історії людей, глибоко уражених війною, які шукають себе через кохання, еротику, літературу. Вони провокують, іронізують і своїм інтелектом, стилем, життям повстають проти монстрів «реставраційної» Німеччини 1950-х років - консервативності, клерикалізму, хибних авторитетів і відмови від відповідальності за війну. Книжка містить чотири ранні оповідання та повісті класика німецької інтелектуальної літератури ХХ ст. За «Левіафана» Шмідта мало не виключили з кола письменників, за «Покахонтас» його судили - начебто за богохульство і порнографію, за «Тіну» і «Гьоте» фактично вигнали з колонії митців у Дармштадті. Витончений і радикальний Арно Шмідт - перекладач, солдат, астроном, математик, поет - шукає відповіді на запитання: чи можлива любов після війни?

Левіафан, або Найкращий
з усіх світів

Озерний пейзаж із
Покахонтас

Тіна, або Про
безсмертя

Гьоте
та один із його
поціновувачів

А р н о Ш м і д т

Bibliothek der deutschsprachigen Literatur

Meridian des Herzens

Бібліотека німецькомовної літератури

Меридіан серця

ARNO SCHMIDT

Leviathan oder Die beste der Welten

Seelandschaft mit Pocahontas

Tina oder über die Unsterblichkeit

Goethe und Einer seiner Bewunderer

Ins Ukrainische übersetzt von *Nelia Vakhovska*

Czernowitz

Knyhy — XXI

2015

АРНО ШМІДТ

Левіафан, або Найкращий з усіх світів

Озерний пейзаж із Покахонтас

Тіна, або Про безсмертя

Ґьоте та один із його поціновувачів

З німецької переклала *Неля Ваховська*

Чернівці

Книги — XXI

2015

ББК 84.4Нім

Ш 73

Шмідт, Арно

Левіафан, або Найкращий з усіх світів. Озерний пейзаж із Покахонтас. Тіна, або Про безсмертя. Їоте та один із його поціновувачів / Переклала з німецької Неля Каховська. — Чернівці: Книги — XXI, 2015. — 212 с.

ISBN 978-617-614-086-3 (паперове видання)

ISBN 978-617-614-568-4 (електронне видання)

Ранні оповідання Арно Шмідта написані в експресіоністсько-джазовій манері. Це історії людей, глибоко уражених війною, які шукають себе через кохання, еротику, літературу. Вони провокують, іронізують і своїм інтелектом, стилем, життям повстають проти монстрів «реставраційної» Німеччини 1950-х років — консервативності, клерикалізму, хибних авторитетів і відмови від відповідальності за війну.

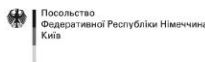
ББК 84.4Нім

Книгу видано за підтримки:

Фонду Арно Шмідта

Goethe-Institut в Україні Посольства Німеччини в Києві

Посольство Федеративної Республіки Німеччина Київ

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання у будь-якій формі та в будь-який спосіб, у тому числі електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

Leviathan oder Die beste aller Welten

© 1949 by Rowohlt Verlag GmbH, Hamburg Stuttgart. All rights reserved by S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main.

Seelandschaft mit Pocahontas

© 1959 Stahlberg Verlag GmbH, Karlsruhe. All rights reserved by S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main.

Tina oder über die Unsterblichkeit

© 1958 Stahlberg Verlag GmbH, Karlsruhe. All rights reserved by S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main.

Goethe oder Einer seiner Bewunderer

© 1958 Stahlberg Verlag GmbH, Karlsruhe. All rights reserved by S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main.

© Книги — XXI, 2015, видання українською мовою

© Неля Ваховська, 2015, переклад

© Анна Стьопіна, 2015, *обкладинка*

© Василь Дроняк, 2015, *макет*

Левіафан, або Найкращий з усіх
світів

Berlin
20th May 45

Betty Dear!

I'm guite in a hurry (but thinking always of You and the kids, of course).
— The town is fearfully smashed, rather like a bad dream; well: They asked and they got it. — The Russians look a good jolly sort and are amiable to deal with. We all expect them to join now against the damned Japs, and that'll settle too, I'm sure. Hope to see You again quite soon.

Jonny

The watches and bracelets — well, stow them away; I had to throw them into the box absolutely at random, hope they'll not be badly damaged. The German insignia and MSS I got from a Russian Lcpl for a souvenir (gave to him some cigarettes in return). — 1000 kisses. —

J.¹

14.2.45

Голова пульсує, мов набряклий дзвін — оох Рот дереться аж до вух.
— Оох! —.

Пізніше

На шоломі ледь помітна пласка цятка — певно, рикошет від колії. Але я знову можу думати і рухатися. — Ціле місто (і територія вокзалу також) досі під обстрілом; садизм: удар тут, п'ять там, знову назад. Сніг сірий від пилюки з руйновищ. Найбільше стріляють на сході та півночі (у напрямку Кройцберга і Керцдорфа²); там не стихають піхотні бої. У мене лишився тільки мій пістолет 11,25 мм; заряджений, у кишені ще кілька патронів без обойми. — В такі дні взагалі неможливо зрозуміти, котра година; постійні напівсутінки, паркани незмінно чорні. (Зараз 14:16.) Мушу якимось пробиратися вперед; мені наказано рухатися у Ратцебург. — Неймовірно, отак-от дивишся на Бангофштрассе і впізнаєш кожен закуток; колись проходив тут щодня; лункої зими 28/29, блакитної холодної весни, каштанно-спекотного зеленого літа; у моїх снах і досі зринає по-осінньому шурхітлива купальня на Квісі. Може, глянути, чи не вдасться запустити якийсь паровоз, колія ще майже ціла (ось вони, мрії: я ж не вмію керувати паровозом. І це замість того, щоб діяти).

15:00

Прямо переді мною ще стояли три товарні вагони; один зі щебенем, далі критий, а за ним — спеціальна платформа (сталевий пристрій завтовшки з людину; бачив лише мимохідь). У критому вагоні вже було вдосталь безпорадних; позавчора ввечері, 22:00, — розказали вони, — оголосили евакуацію. І вони сподівалися... Двоє солдатів (один із закривавленою пов'язкою на голові); молоде дівча нахабно зиркає очиськами; пастор із родиною.

15:10

(За спецплатформою): Я одразу її впізнав! (Спочатку побачив тільки стару худу пані, її матір.) На ній була широка коричнева шуба, чорно-переливчата. А потім вона озирнулася. Одразу здивовано і з холодною зацікавленістю звела ліву брову і випнула підборіддя; потім закинула до вагона свою важку валізу. (Чотири удари по вагонному депо водночас; один зі снарядів поцілив так близько, що нас підкинуло вибуховою хвилею, перш ніж ми встигли припасти до землі. Здійнялися гриби диму і дрібного вугілля заввишки з будинок; у повітрі зависли шматки каміння й металу. Її темне волосся на снігу.) З того боку, з розтрісканих цехів, пригинцем вистрибнули двоє чоловіків, разом упали, сторожко роззиралися і поповзли через колію. Судячи з брудних синіх роб — слюсарі («Мільйони носять одяг від Грайфа³», 232/3/II, о так!). Я гукнув до них: «Маєте бодай один паровоз? Зможете вести? — » Вони задихалися, махали руками. Там, всередині, техніки достатньо! Та багатьох розстріляли штурмовики. А вести, так (один навіть виявився паровозним слюсарем). Однак більше немає ні води, ні вугілля. Вона повільно підійшла, руки в кишенях, і вказала плечима і головою на інший бік, через дорогу: «Вугілля там». Ми довго переконували ошалілих механіків, що краще робити бодай щось; ми, чоловіки, стали носити мішками вугіль. — Довгі сутінки. Вугілля. Темрява пошепки розповідає, як художник несмілою рукою змішує фарбу ночі. Вугілля. Запильжене жовте світло. Вугілля. Задимлений багрянець. Вугілля. Через вікно в руйновищі миготить дорідна перша зірка; товста, нахабна, жовтопуза. Вугілля. Небо проясніло й обіцяло мороз.

Після 18:00

Вже ніч; а в Купферштадті всюди світло (щойно запалала католицька церква ген далеко). Ми всі, мабуть, уже разів із тридцять просновигали туди й назад (а кулеметні черги барабанили по дахах); до нас приєдналися ще кілька — троє старших чоловіків і двоє хлопців у

формі гітлерюгенду⁴ (звісно, спочатку не хотіли допомагати «втікачам»). У нас, думаю, десь 200 центнерів у тендері. Один уже кочегарить топку; якщо зможемо подати паровоз до крана з водою, може, все й вийде. Жінки і діти перенесли стару солому із вагона для худоби, з-під коней; сморід і бліх гарантовано. Я лежу спереду, в кутку, а біля мене — Анна Вольф; Анна Вольф. Вона вже верховодить у вагоні і навіть трохи навела лад. У місті все тріщить і трясеться.

20:00

Ще раз ходив до тамтих, від розпашілого обличчя посеред чорного заліза вгорі долинуло слабке: «Ще з півгодини!»; стукали клапани. — У приміщенні вокзалу помив руки й очі; вода ще текла. У темряві мерехтіло скло, столи поперевертані, розбиті. Зали очікування: як часто я в них сидів, стояв — Лаубан, Ѓорліц, Ѓрайфенберг — і споглядав людські потоки; вони сиділи по всіх лавках, теревенили, їли, ходили; пригадався увесь цей все-світ: м'які лампи, різнобарвні напої, насичені червінь і золото на пачках сигарет «Салем»; туманне світло перонів; ясні перлини вагонних вікон уночі. — Але ж тут протяг собачий; геть звідсіля.

У вагоні

Власне, це ж божевілля, що ми взагалі хочемо кудись їхати; може, за 500 метрів колію вже підірвано. — Навпроти мене лежали обидва інші солдати, дівка між ними (найогидніший типаж прилипали); сімдесятирічний у формі співробітника пошти (108-річний біля горна, а весь свій заробіток віддає «Зимовій допомозі»⁵! це ж так завжди пишуть у газетах); поряд пастор у колі своїх семи дітей (семи; ну ясно, якщо він не покладатиметься на Господа, то хто ж? Двом одразу доводиться лягти вздовж дверей). З нашого боку поряд зі мною Анна, її мати, двоє школярів підліткового віку; далі обидва герої ГЮ зі своїми шістьма фауст-патронами (хизуючись, вмостили їх собі під голови замість подушок і недбало курять; мило: молодь — наше

майбутнє, *p'est ce pas*, чи не так?). Ще далі двоє дідів та одна бабця (точно з села; з її кутка завжди чути «дубра земелька» — із тим самим огидно довгим сілезьким «у»: «Не, то дубра, дубра земелька!» *Extra Silesian non est vita*⁶).

Раніше

Після багатьох маневрів паровоз повільно посунувся вперед; вони чіпляли вагони і лаялися. Ми марно намагалися позбутися останнього вагона, він міцно приржавів; машиніст гукнув: «Просто закріпіть шпалолам!» — Овва, то шпалолам! Я бачив у Дронтгаймі, у тижневому випуску новин, як його «застосовували» на Сході. Ідея дуже проста: на останньому вагоні висить багатотонний сталевий гак «раціональної форми», його заводять під залізничну шпалу, паровоз рухається вперед, і він одна за одною розриває шпали посередині. Йде дуже легко, зі швидкістю поїзда. Тоді на ньому сиділи кілька солдатів із мужніми посмішками («Їх щойно знімали на камеру»), замість того, щоб ховати перекошені від горя обличчя! Я аж вчепився в крісло, з широко розплющеними очима; думав про Сервантеса і Моцарта, і про майора Фуке⁷ (Боже, невже це все ще існує: «Майор», «Ундина», «Алет»!). Кант викрив докази існування «доброго» Бога як бородаті жарти; сьогодні ми могли б заперечити цю ідею прямо: шпалолам — ось гарний аргумент (звісно; також коменданти Оевероса, 21./976, свині, з Целером на чолі; окрім Дітмана та Георга⁸). — Тепер його піднято і закріплено на платформі товстим ланцюгом. Я знову зайшов у вагон; Анна шурхотіла папірцем.

21:07

Нарешті: під нами зачувся легкий рух: ми їхали. Повільно.

Пізніше

Попереду, схоже, не все до ладу; не встигли ми проминути три тунелі, як знову спинилися. Двері з мого боку повністю не

зачиняються, а зустрічний вітер майже нестерпно холодний (намагалися їх штовхати; нічого не вийшло. За нами все палає). Я ще зміг розрізнити вершину Штайнберґа та Ховальдшосе. Із солдатського кутка навпроти долинуло хихотіння і двічі — короткі раптові скрики; загравав навіть поранений, безсило і хтиво. Пастор знову просив сили і прославляв велич доброти Божої, йому відлунням вторили дружина і діти; гидота. Стара пані та неголені діди лаяли «того Гітлера»; а потім знову того «Гітлера, шаромижника убогого!» («у» цього разу зовсім коротке і хвацьке⁹). Жахливий ривок: іскристо сяйнув червоний серпанок; ми проїхали ще кілька хвилин.

Майже опівночі

Ми все ще стоїмо (мабуть, десь за лікарнею). Продрімав майже годину, перед тим як прокинутися від холоду. Діти скімлили від стужі й просилися до вітру. Запропонували, щоб усі зробили це одночасно, аби потім не відкривати двері. Von, добре.

Надворі

Хльосткі високі пагони хитаються на вітрі, що зітхає понад грузьким снігом; сосна пружинно розгойдується туди і сюди; всі розбіглися і поприсідали за кущами. Я глянув на зорі; дрібні розпалені личка, крейдяно-білі і голубі; Велика Ведмедиця, Мала; поміж ними Дракон. Світлова завіса на горизонті без упину буркотіла. Анна також продефілювала за кущ, погойдуючи стегнами. Старий поштовик ввічливо підійшов до мене: «Полюбляєте зірки, пане унтерофіцере?» Він хитнув головою назад, у напрямку пожежі: «Як добре, що існує безкінечність — —». Худе, сповнене гідності обличчя. Вона почула. Я повільно повернувся (о, це вражає!); сказав розсіяно: «Ви помиляєтеся; навіть безкінечності не існує. — Щасливий Гомер —». Він здивовано і глузливо зморщив лисого лоба, осяяного місяцем: «А Кант, Шопенгауер?» — І гарячково задав новий напрям: «Як Ви собі уявляєте місце, де закінчується простір?» Пастор також захопився

зоряним небом над головою: «Бог, — повідомив він, — безкінечний —». Я ніколи не дискутую з набожними, тож і цього разу промовив у напрямку нашого спеціального поїзда: «Ви також помиляєтесь; існував колись один Демон особливо жорстокої, бісівської натури, але зараз і його немає». Він гарячково: «Ви богохульствуете! — » Вітер. ГЮ чиркнув сірником. Благенький метеорит срібною бровою звівся над Бетельгейзе¹⁰ (від її зловісного імені мій батько одного разу добряче нализався, здається, у 22-му, «Бетельгейзе — величезне сонце», стаття у «Фремденблатт»¹¹). До мене підійшла Анна: «А допоможіть мені піднятися», — мовила вона; зробив. Її щасливий погляд. Ми всі залізли у вагон. Старий зневажливо запитав у темряві: «Отож — як Ви це собі уявляєте: цей свій — » з притиском: «небезкінечний простір?» Анна повернула лице до мене (видно було тільки бліду пляму), і я заговорив:

«Безмежним; але не безкінечним. Куляста поверхня: також безмежна, але не безкінечна. Хоч ми і можемо помислити лише тривимірність (через структуру нашого мозку), давайте перемістимося у двовимірний простір, щоб зрозуміти. Уявімо собі „безкінечну” стільницю, на ній два картонні трикутники однакового розміру: мислячі трикутники. Ці істоти можуть рухатися у своєму просторі тільки одна відносно другої; щоб довести, наприклад, свою рівність, вони мусять виміряти свої кути і сторони й зробити тригонометричні висновки; ми ж для доведення підніmemo лише один із трикутників у наш, на один вимір більший простір і накладемо його на брата-близнюка? — Ці конструкції, поміж іншим, установлюють такі фундаментальні твердження: Пряма — це найкоротша відстань між двома точками, через одну точку можна провести тільки одну пряму, паралельну до іншої прямої; сума кутів трикутника, вписаного в паралельні прямі, становить 180° ». — Тут діваха дуже нецнотливо верескнула і заявила: «Не тепер!» — Я продовжив: «Один розумний трикутник розглянув викривлену, кулясту поверхню, також переведену у двовимірність, і встановив, що тоді прямі (тобто лінії найкоротшого сполучення)

стають великими колами, тобто паралелей більше не існує, а сума кутів перевищує 180° . А другий довів, що при застосуванні тих самих аксіом на псевдосфері виникає безкінечна кількість паралелей (що вимірюється лише на поверхні Бельтрамі¹²), а сума кутів є меншою за 180° . — Тож який із цих 3 двовимірних просторів „справжній”; яка геометрія діє? (А Ви спроектуйте це на всі n-вимірні простори)».

Гаки вистукують ритм об підлогу: «Хто грає на роялі, того люблять жінки...» — молодь віднайшла себе у поезії — «...бо програний звук рояля...»¹³ (Господи Боже! «програний звук»; нам капець!) Старий запитав, дуууже невпевнено: «Але я ще не зовсім розумію — то ж котрий із них —?» Я сказав: «Усе вирішило б просте вимірювання трикутників (теоретично); але доступний нам простір надзвичайно малий, тому це неможливо. Проте принцип Допплера (вимірювання радіальних швидкостей через зсув прямих у спектрі) довів, що з віддаленням від нас швидкість небесних тіл зростає аж до межі — тобто до швидкості світла: залежність, здавалося б, зовсім необґрунтована. А тепер уявіть собі — знову переведену у двовимірність — кулю з дотичною площиною, на яку куля, наближаючись, проектує приблизно однаково рухливі точки світла — і матимете подібність. Існують ще й інші важливі причини. Висновок такий: спрощуючи, наш мозок витворює (достатній у біологічному сенсі!) 3-вимірний, евклідов, розпливчато-безкінечний простір, а саме — частинку „дотичної площини”; насправді ж простір увігнутий, згорнутий у 4-вимірності (згадайте про поверхню кулі у прикладі з 2-вимірністю); отже, зі скінченним діаметром, що його можна виразити числами. Безмежний, але не безкінечний. —»

Вітер харчав, наче злий пес на прив’язку, і шурхотів соломою. Її мати запитала півголосом: «А коли востаннє був лист від Альфреда?» Вона незворушно відповіла: «Краще б я розлучилася —». Ось тобі й на, вона одружена (ну звісно; тоді я ж взагалі не наважувався з нею заговорити; тільки дивився на неї; тоді). Старий відповів, ловлячи дрижаки: «Тож у

цьому Шопенгауер помилявся — а я думав...»; він трохи побурмотів і занурився у свої думки. Анна, жуяючи, запитала (так само tricky, кмітлива, ох ти ж!): «І Ви можете назвати розмір? — Діаметра?» — Я сказав: «Він варіюється. Цей простір пульсує». Вагон шарпнувся так, що двері відкотилися; ми зупинили їх і налягли. Одне з божих діток почало співати надзвичайно високим і гарячковим писклявим голосом; хтозна, скільки вони вже пройшли з обозами біженців. А берлінський злодій гнав увесь народ у жахіття і смерть, щоб стати все «більшим» та «унікальнішим», покруч Нерона й Савонароли; шкода лише, що він уникне суду обдуреного народу — боягузливіший за будь-якого зі своїх солдатів. Скільки ж він уже накоїв... Комір шинелі підняти, шапку натягнути на вуха — холод собачий.

Ще темно

Спав мало; але думав про все на світі. На гадку мені спав Купер (а з ним автоматично і «Ліс»¹⁴). «— Є щось чуже і відразливе у жіночих прикрасах і святкових сукнях¹⁵ —»; я перекотився на правий бік; нічновітряно прошепотів комусь на вухо: стільки спогадів. Сонце, вітер. Жовті вечори, балаканина і смішки на вигині річки. Бузок під дощем. Хлопчаки з вереском колінкують біля зеленого ставу. За гілчастим склепінням верб починалася ніч. Вона дихала рівно і безтурботно; у сні. Чом би й ні. Невже все перетворилося на слова? І хіба вже тоді бузкове листя не жерла смертельно гладка гусінь; а хлопці не били з криком по тихій воді, аж поки вона не зашипіла? Хіба моя душа тоді не була зранена, а моє життя — та нехай би я й зовсім не жив? Якби я тільки міг спати. Дуже винним був Ніцше, обожнювач влади; власне, це він навчив усіх цих нацистських викрутнів («Люби війну більше, ніж мир...»¹⁶), балакуче ледащо; він — батько тих брекєрівських зразкових вояків¹⁷, які — забери в них кийка і камінь — пропадуть з голоду, бо «нічого іншого не навчені». Вони з Платоном спричинили багато шкоди (до того ж неuki: див. природничі науки). О,

вранішнє і полуденне золото Аристиппа¹⁸. А борода почала колотися; наче трохи зігріває, коли рвучко напружуєш м'язи всього тіла, скільки стає витримки; кровообіг покращується, але це з біса важко. Позіхи. Коротка ніч сповнена смороду; от би зараз алкоголю, бодай сивухи, аби вимкнути мозок. Чи це вже світає?

8:00

Спереду пролунав свисток (щоб дати про себе знати — що з нами робить звичка!); потім паровоз повільно запихкав, далі частіше, спустив пару, і ми знову покотили. Навіть досить довго. Звісно, всі прокинулися і роззиралися навколо з пом'ятими сірими обличчями (Так, так: не бійтеся; те саме лихо). Хвора дитина небезпечно палала, наче троянда. Потім: повільніше. Стоп. Ну от.

9:30

Чорт забирай, це тривало недовго. —

Ми зупинилися десь біля Ніколаусдорфа між високими укосами, оточеними соснами. Більшість пасажирів вийшла. Я подибав уперед, до паровоза; з цим пісним мокрим вугіллям їм не нагнати достатнього тиску; можна годинами чекати, доки це станеться. Проте вони невтомно працювали. —

Я виліз на південний укіс, під низьке склепіння сірого дня (все ще вкрите рівномірним тонким шаром хмар, але суттєво холоднішим). На півночі, зовсім недалеко від нас, землистий сніг порскав у повітря від ударів легкої артилерії. Я закричав кочегару, щоб той припинив безкінечно спускати пару, але він тільки знизав плечима. Раптом фонтани бруду перестрибнули ближче; шугнули над нами, крутнули вбік, у повітрі свистіло, наче тисяча чортів. Я нажахано заволав усім, щоб зібралися купи (як повільно вони пересуваються!), а росіянин уже пристрілювався по поїзду. Я закричав їм відходити стороною і не метушитися на лінії обстрілу. Анна одразу підбігла (спритно і зграбно, як колись) і припала обличчям до щебеню поряд мене. Також

підповзли солдати, її мати, старий. Із далекого лісу з'явилися чорні крапки — танки! — над нами раптом залунав бадьорий пташиний посвист; я притис її головою донизу і гаркнув попові, який повільно тупав у нашому напрямку: «Лягай!!» За 100 метрів від нас, де парувала клята спиртівка, із соснових крон здійнялися два чорно-червоні язики полум'я заввишки з людину; а потім знову «Ууііі — Уа!». І знову. Внизу в улоговині скреготало залізо; тяжка ноша. Задихаючись, я спитав: «Ви пам'ятаєте Ѓьорлітц? Прохолодний вокзал. Літнього ранку. —» Вона незворушно кивнула; я попластував до кущів і визирнув крізь окуляри над краєм насипу. *It cracked and growled and roared and howled*¹⁹. Здається, під жорстокий обстріл потрапили не лише ми, а й танки (Анна була вже коло мене, і її профіль Марлен Дітріх знову відкинув мене у солодке рабство). Ще одна істерична кулеметна черга по стовбурах дерев, потім вони розвернулися і поповзли назад у лісок. Ховаючись за укосом, ми одразу ж пригинцем помчали назад: земля була червона; червона, ох. Старий селянин отупіло тримав безвольно обвислу руку, з неї крапало. Одне з дітей майже повністю розірвало двома величезними осколками, горло і плечі, все. Мати ще тримала його голову і якимось здивовано дивилася на велику карминну калюжу. Хворе дитя від голоду і спраги їло сірий сніг; я зробив йому козу; але який в цьому сенс, їжі у мене також катма. Старого штампувальника марок ледь не знудило: «Як це можливо, —» прошепотів він і захлинувся слиною. Священик утішав заплакану дружину; щось на кшталт: «Господь дав, Господь забрав, —» а потім цей малодушний ідолопоклонник, чорти б його взяли, додав: «Да святиться ім'я Його!» (при цьому гордовито поглядаючи на нас, бідолашних загублених язичників, лакейська шкура! — Безвинне дитя — Свої 2000-літні теревені про першородний гріх він може травити хіба тим, у кого клямка не на місці: Невже ці люди ніколи не задумувалися, що саме Бог, можливо, винний у всіх гріхах? Чи ж вони ніколи не чули про Канта і Шопенгауера, Гауса, Ріманна²⁰, Дарвіна, Ѓьоте, Віланда? Або

просто нічого не тямлять і по-худоб'ячому наминають свою капусту впродовж століть? Це та духовність, що відкидає спорудження гребель як вотум недовіри до Бога та втручання у ЙОГО творіння. Я чув, як один такий богознавець впевнено оцінив сліпу кишку: «Якби вона не була чимось хорошим, її б там, напевно, не було!» — Whatever is, is alright²¹: Отже, це стосується і поліомієліту, і шовкопряду-монашки, і нематоди *Sphaerularia bombi dufour*, і Гермса Нільса²²; схоже, сліпа віра завжди вбирається у чорну уніформу²³. — Лайно).

11:00

Він рив могилу руками, кокетливо і захоплено їх розглядаючи. Було видно, як старанно він сортує ці вартісні спогади: колись його голос скорботно тремтітиме під час гіркої розповіді —: — «своїми власними руками...»

Мавпа. —

Обід

Я кинув собі на плече торбу (якщо доведеться тікати з вагона) і сперся на почорнілу мокру сосну. Інші, кілька людей, також стояли поряд. Анна — з сигаретою в кутику рота; раптом вона запитала: «А як це Ваш простір пульсує — ?» Старий підсунувся ближче. Я втомився: неввічливо зморщив лоба, проте змучено відповів:

«У скінченному просторі матерія розподілена економно; її однорідність доведено спектральним аналізом і лініями поглинання. Також для всієї розділеної матерії характерна гравітація, тобто воля до поєднання всіх атомів. Це вказує на спільне походження явищ. —

От уявіть собі, що станеться з надutoю повітряною кулькою у двовимірному просторі: подібно до неї певна кількість матерії колись роздулася, а з нею і наш скінченний простір з його обмеженою енергією. („О, здуття —” бовкнув один із солдатів, я розлючено кивнув: слушно, синку, як слушно! Анна засміялася залізним

смішком.) Можливо, слідами колишнього роздуття нашого „Всесвіту” є відцентрові рухи позагалактичного туману; може, швидкість світла якось пов’язана із силою розтягування. (Закони випромінювання, закони розширення — світла, звуку; і закони стискання — вага; вони залежать від квадрату відстані.) Проте еластична поверхня прагне стиснутися: гравітація — ось „напруга поверхні” всесвіту, наказ до створення матеріального універсуму, доказ неминучого стискання. Гомогенна „кінцева куля” без гравітації, у якій більше не відбуваються жодні фізичні чи хімічні реакції, тобто позбавлена причинно-наслідкових зв’язків та властивостей, така куля для істот з нашою мозковою активністю одразу зникла б, а з нею скоцюблений 3-вимірний простір, а також і час. —»

Пастор, який досі слухав співчутливо і розсіяно, раптом стрепенувся і з дитячим подивом перепитав: «Як це зникла б — —?», і вражено похитав порожньою ватяною довбешкою. Старий нетерпеливився, як хорт: він-то зрозумів і, здається, вже тримав напоготові свого Шопенгауера; він зацікавлено кивнув і пробурмотів щось відповідне із «Закону про основу»²⁴. Небо у багатьох місцях голубіло; наближався мороз. А хвора дівчинка більше нікого не впізнавала і замахувалась рученятами на бога марень (із лисячою мордою; в’язанка червоних стріл перед грудьми; див. Вайлагірі²⁵). Боюся, батечку скоро знову випаде нагода прославляти тамтого нагорі.

Я вже 8 днів нормально не мився; ми всі виглядаємо засмаглими і стрункими (як Кюгельгенів дідусь²⁶).

Увага, увага

Один із солдатів розп’якався з хлопчиками з ГЮ (дівчата з СНД²⁷ переконано кивали): «Ще є ресурси; ми переможемо. Фюрер дотримується хитрої тактики: він усіх їх заманить, а потім застосує таємну зброю». «Бо ж і Гьоббельс сказав дослівно, — провадив інший молодик, — „Коли я побачив дію нової зброї, мені аж подих

перехопило“. А за три роки все відбудуємо — і навіть краще. Всі плани вже у Фюрера на письмовому столі». І так далі. Їхні очі сяяли, наче шибки палаючої божевільні. Мабуть, я зрадив би дню, коли людство сконає; маю обґрунтовані сподівання, що — років десь через 500–800 — воно безслідно знищить себе; і це добре. На мить з-поміж нерішучих хмар визирнуло сонце. Я присів на пеньок; нижче Анна сперлася на червоний вагон, у променях сонця. Моя голова впала на груди; я заснув. Віддалік бовваніли багатолюдний вокзал, сходи і зали; і я закричав: «Вони наступають! В укриття!»

Десять тисяч примарних облич поблякли, вони ховалися у кожній стіні; я припав біля кам'яних сходів. Угорі, в ясному небі три літаки виконували «мертві петлі»; чіткі дула одноймівки на їхніх боках. Анну відмело далеко від мене, між нами струменів потік привидів; я підняв голову її покликати, а по каменю вже цокало і гриміло. Стрункі зелені язики полум'я з руку заввишки прокльовувалися із землі, вириваючи шматки ґрунту завбільшки зі стіл, верещали осколки, текла кров. Вони влаштували карусель і поливали вогнем, удар — відхід; через локомотиви, стіни будинку вкрилися дірками завбільшки з кулак, крона якогось дерева лунко впала на землю (Мадонна у протигазі, тема для старих майстрів) — потім: відліт! Я метнувся назад, до нашого вагона (він раптом перетворився на пасажирський) з розпачливим криком: «Анна! Анна!» — але вона одразу ж виглянула у вікно. Я повільно підійшов до підніжки, змучений, у брудній солдатській шинелі, втома; взявся обома руками за віконну раму і глянув угору, на її обличчя, дивився, дивився. Осяйна тиша і блаженство. Її уста склалися в посмішку, глузливу і вишукану — подив і ніжна радість, віддаленість і прихильність. Вона витягла руку з кишені і провела мені по чолу, по волоссю. Її обличчя проясніло від моїх очей; вона думала і гадала. Далі промовила: «Стільки бруду і лиха усі ці роки —.» Оксамитне мовчання. Її кармінні уста знову вигнулися, сумно й лукаво, посмішка і слова, обіцяючи небезпеку: «Нам би вкрай треба

янгола-охоронця, правда?—»

Я здригнувся; прокинувся; золоте сонце розсипало по мені сині тіні. Анна стояла переді мною і зацікавлено мене розглядала; потім запитала: «Що трапилося? Ви так проникливо й інтимно мене кликали». Вона зробила маленьку театральну паузу і продовжила іронічно і впевнено: «Сон, еге ж?!» Я насупив брови: розповів; слово по слову. Вона слухала, глузливо схиливши голову. «І — *c'est tout*, це все?» — запитала і додала розчаровано: «— не дуже-то й пікантно, власне. Солдати мали би бути агресивніші —». Виклик. Я ввічливо кивнув головою і сказав: «Знаю, я мало змінився. Ви, між іншим, також». Спочатку з усмішкою, далі насвистуючи, вона повернулася до мене спиною («Панянку, сьогодні Ви не будете самі...²⁸»), зупинилася, знову підійшла до мене і поцікавилася: «А з Вами це часто трапляється: снити про мене —?» Я зовсім не вагався, сказав наполегливо: «Так». Приймаючи це, вона високо підняла голову і кинула через плече: «А Ви таки трохи змінилися. Раніше Ви просто витріщалися, наче яйце на сковорідці — ну гаразд». Вона пішла назад до своєї матері. Хвора дитина якраз помирала; Ох орро орро оллалу²⁹.

14:13

Мряка сіялася з неба, спочатку дрібним туманом, над грузьким синюватим снігом; на заході здійнявся невгамовний вітер; світ занурився у сірі хрипи: пішов сніг. Важко і жахно.

Внизу у вагоні

Усі понуро збилися докупи: мерзнуть, кашляють, голодують. І спрага. Скоро ми знову зможемо їхати.

16:10

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ